

Oponentský posudek bakalářské práce

Název bakalářské práce: Sociální nerovnost a sociální distance v reflexi vysokoškolských ruskojazyčných studentek v České republice

Autorka bakalářské práce: Elizaveta Sham

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Dana Bittnerová, Ph.D.

Oponentka bakalářské práce: Mgr. Marija Ťulkina

Bakalářská práce Elizavety Sham popisuje vlastní reflexi sociální nerovnosti, kterou prožily ruskojazyčné studentky v určitých sociálních polích na území České republiky. Diplomantka představuje kvalitativní výzkum na téma, které je jí blízké a v němž se dobře orientuje, jelikož je sama studentkou – migrantkou z postsovětského prostoru, což však neovlivnilo samotný výzkum ani interpretaci dat. Tato skutečnost měla pozitivní vliv na kvalitu její práce, kterou rozdělila do tří částí – teoretické, metodologické a empirické. V teoretické části autorka prokazuje dobrou orientaci v problematice migrace do ČR, popisuje názory majoritní společnosti na migraci a migranty, přibližuje oblasti výskytu sociální nerovnosti a strategie, které migranti volí pro její zvládnutí. Věnuje dostatečnou pozornost studentské migraci, jejím druhům, příčinám, povaze a funkci podpůrných institucí. Autorka též popisuje podstatu sociální nerovnosti, její typy a původ v kontextu migrace. Výzkumný problém a výzkumné otázky jsou taktéž zahrnuty do teoretické části, nicméně osobně bych je doporučovala přemístit do části metodologické.

Metodologická část obsahuje veškeré stanovené náležitosti kvalitativního výzkumu a je podrobně popsána. Pro účely výzkumu autorka provedla deset polostrukturovaných rozhovorů. Tyto rozhovory byly strukturovány předem definovaným okruhem témat a otázek, které by dle mého názoru měly být zahrnuty v příloze této bakalářské práce. Rozhovory autorka vedla v ruštině, který je mateřským jazykem pro všechny zúčastněné. Díky tomu se jí podařilo navázat hlubší kontakt s informátorkami a vyhnout se případnému zkreslení informací. Výroky, které autorka v práci použila pro analýzu, jsou přeloženy do češtiny. Doporučovala bych těmto překladům věnovat lepší pozornost, obsahují mnoho rusismů a jazykových nepřesností, a ne vždy zcela logických zkratk (např. „*tvůj pobyt v této zemi skončen*“ na s. 40 nebo „*aby tam někdo přijížděl, myslím, že jsou to pravidla, jinak nelze*“ na s.39, příklad nelogicky zkráceného výroku najdeme na s.50 – Alina). Informátorky byly vybrány na základě předem stanovených kritérií (studium veřejné VŠ, ruština jako mateřský jazyk, dlouhodobý typ pobyt za účelem studia a věk informátorek). Rozhovory byly analyzovány pomocí programu Atlas.ti, výsledky byly kódovány a posléze kategorizovány a podrobně popsány. Diplomantka sledovala způsoby reflexe nerovného postavení ve společnosti a strategie jejich zvládnutí/zpracování ruskojazyčnými studentkami.

Kladně hodnotím snahu autorky pracovat se softwarovým programem pro zpracování a analýzu dat a tvorbu vlastní tabulky s výběrem vzorku informátorek. Pro lepší orientaci a pochopení analýzy a závěrů, ke kterým autorka dochází v empirické části, bych doporučila

tabulku rozšířit o konkrétní fakulty (obory studia) a v ideálním případě i o etnickou příslušnost, s níž se informátorky identifikují.

V praktické části je představena reflexe sociální nerovnosti ve čtyřech sociálních polích: na vysoké škole, v jednání s cizineckou policií, na pracovišti a při hledání ubytování. Analytické postupy použité v této části považuji za dostatečně hluboké a adekvátní záměru práce. Závěry, ke kterým autorka dochází na základě teoretických konceptů představených v první části práce, shrnuje na konci této kapitoly. Diplomantka zde poukazuje na to, že nehledě na liminální období, v němž se ruskojazyčné studentky nachází, se setkávají se sociální nerovností ve všech výše zmíněných dimenzích, a to zejména v oblasti „*nerovného přístupu ke zdrojům*“ a také ve smyslu „*symbolického zneuznání*“. Autorka zde neuvádí žádné příčiny toho, proč informátorky pociťovaly svoji sociální nerovnost. Na toto odpovídá v poslední části bakalářské práce, kde se zabývá sociální distancí v reflexi informátorek. Z její analýzy je zřejmé, že informátorky mají tendenci „reflektovat“ vztah majoritní společnosti vůči sobě samým. Právě tento vztah (postoj) majoritní společnosti má nepřehlédnutelný vliv na jejich začleňování do českého sociálního prostředí.

V této části bych diplomantce doporučila obezřetněji pracovat s termínem habitus, případně ve své práci čtenáře obeznámit, třeba i v poznámce pod čarou, co přesně tento termín označuje. Použití habitu ve spojení „*ruského nebezpečného, „okupantského“ habitu*“ a hned na další stránce „*odlišný „ruský“ habitus, čili kulturu*“ a posléze ve větě „*[...] se vytvářela sociální blízkost na základě jazyka a habitu*“ (s.52-54), působí dojmem, že autorka pracuje s tímto pojmem velice univerzálně a ne vždy zcela přesně a správně. Navíc sama v teoretické části své práce uvažuje o habitu jako o individuální dispozici určitých vlastností, jež následně připisuje celému národu. Poprosila bych diplomantku, aby se při obhajobě k této připomínce také vyjádřila.

Bakalářská práce E. Sham je formálně ucelená, logicky uspořádaná, rozsah zpracovaného materiálu je dostačující, stejně jako seznam citované literatury, která však bohužel často není citována správně. Za nesprávné lze označit veškeré citace, které jsou vyznačené kurzívou (jméno autora by nemělo být zahrnuto do uvozovek a označení kurzívou). Ne všechna citovaná literatura je také uvedena v seznamu, viz s. 16, Analýza, 2004. Zároveň u některých citací nejsou uvedeni všichni autoři příslušné publikace, např. Giddens, 2013 je citován sám, přičemž v seznamu literatury je uveden spoluautor Sutton, totéž se týká i Šanderová, 2009 (např. str. 10,11,12,13 atd.). Vzhledem k tomu, že diplomantka předkládá svoji první práci podobného rozsahu, to však lze tolerovat. Do budoucna autorce doporučuji tomuto věnovat větší pozornost a podobných „zbytečných“ chyb se vyvarovat.

Při podrobnějším čtení práce se bohužel objevují chyby a jazykové neobratnosti ovlivněné zřejmě skutečností, že čeština není mateřským jazykem autorky (některé rusismy – s. 24 „*Cizinci mohou studovat vysokou školu České republiky za stejných prav a povinností...*“; nepřesné formulace – např. na s. 34 „*struktura studia nepředpokládá existenci spolužáků jako takových*“, s. 37 studentky „*se setkávaly i s neutrálním postojem*“; dlouhá souvětí – s. 14, 37; nesprávná užití spojovníků a pomlček – s. 37, 47, 51). Jejich četnost se nicméně výrazně neliší od textů, jejichž autory jsou rodilí mluvčí.

V rámci homogenity textu bych doporučila autorce držet se jedné jazykové linie a nepoužívat na různých místech stejná slova či spojení různě (handicap/hendikep; Česká republika/ČR; majitelé/ky - přechylování buď vypustit, nebo jej používat důsledně všude; zkratky str. nebo s. při citování příslušné stránky apod.).

Otázky k obhajobě: Vzhledem k tomu, že výzkumný vzorek byl homogenní a analýza byla provedena pouze na základě vypovědí mladých žen, přičemž sama diplomantka uvádí, že toto mohlo „ovlivnit povahu získaných dat“, prosím ji o vyjádření, jaký tato skutečnost mohla mít vliv na výsledky, k nimž dochází. Dále zda se autorka domnívá, že by se mohly výsledky lišit, pokud by se výzkumu zúčastnili i muži – studenti a pakliže ano, jaký vliv na výsledky by přítomnost mužů mezi informátory mohla mít? Další otázka byla položena výše.

V současné situaci, kdy se migrace stává stále aktuálnější a hojně diskutovaným tématem, oceňuji praktický přínos této práce. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnocení velmi dobře až výborně, podle toho jak proběhne samotná obhajoba.

V Praze dne 5. 6. 2018

Mgr. Marija Ťulkina